

Petri Cvnæi de Repvblica Hebræorum Libri III

Cunaeus, Petrus

Lvgd. Batavor., 1632

Cap. XXIV. De lege, quam Iudæis Moses scripsit. Opinio veterum quorundam de sabbato confutata. De amne Sabbatico quæ Plinius, Rabbi Maimon, & Flavius Iosephus retulere, excussa. Cur magis suis, ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-65527](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-65527)

inceps usi sunt, commune cum Romanis fuit: adibantque solenni more iudicia, cunctasque Romanis legibus conferebant & excipiebant actiones, in his causis, quæ tam ad superstitionem eorum, quàm ad forum & leges ac jura pertinerent. l. 8. C. de Ind. & Cæl. Quare obruta tunc sepultaque eorum libertas fuit, vix ut umbra ejus superesset. Nam quod communi pactione ad similitudinem arbitrorum litigare apud populares suos, & sortiri eorum iudicium jure publico poterant, d. l. 8. C. eod. sanè id oppidò exile est. quippe & in civili duntaxat negotio factum id fuit, & eorum sententiam iudices quidem, sed Romani, exequiebantur. d. l. 8. In ipsis tamen avitis sedibus illorum paulo plus privilegii fuisse illis concessum videtur. Etenim in l. 17. C. eod. imperatores Theodosius & Valentinianus quosdam Iudæorum primates fuisse significant, qui in utriusque Palestina synedriis dominabantur. Sed eorum potestatem jurisdictionemque pene in rebus nihili fuisse sitam arbitramur.

CAPVT XXIV.

De lege, quam Iudæis Moses scripsit. Opinio veterum quorundam de sabbato confutata. De anme Sabbatico quæ
P 3
Pli-

Plinius, Rabbi Maimon, & Flavius Iosephus retulere, excussa. Cur magis suis, quam ceteris animantibus abstineant Iudaei? Plutarchi rationes rejectæ. De Ægyptiorum moribus. Iudæos non fuisse Bacchi cultores, contra quam Plutarchus & alii Romani scriptores senserunt.

INter sacræ gentis præcipua honestamenta, Lex fuit, quæ à Mose scripta cunctarum gentium institutis legibusque major, certeque dignior est, quia Deum autorem habet. Ea autem quinque libros implet. est enim multiplex, & copiosa, ac sæpe repetita. Summa tamen ejus decem comprehensa capitibus est: quorum pars prior ad res divinas pertinet: posterior continet ea, quæ Marcus Tullius appellat hominum munia & officia. Omnis, qui numini exhibetur, honos aut sensu aut cultu constat. Sensus est reverens & recta de Deo existimatio. de qua re plura dicere supervacaneum est, quoniam ea nunc spectamus maxime, quæ sunt historię affinia. Cultus est in cæremoniis ritibusque positus. Cæremoniarum unus in decalogo & simplex præcipitur modus, sabbati solennitas, quæ à primo mundi ortu instituta, & à san-

à sanctis hominibus observata semper,
 novissime tandem, cum Lex fereba-
 tur, sancita ex integro est. Causam sab-
 bati veram expressit numinis vox in
 formula decalogi. Sed Iudæi rationem
 hujus rei mysticam petunt ex illo ce-
 lestri dicto Rabbi Eliæ, quod extat in
 libris Talmudicis. Ille enim tribus illu-
 stribus periodis, quæ æquali spatio in-
 ter sese distarent, mundi tempora di-
 stinxit, ita ut expletis sex annorum
 millibus nova rerum facies, novusque
 ordo surgeret, & fessa jam pridem
 gens hominum, melioribus deinceps
 auspiciis capefferet beatam quandam
 quietem. Cornelius Tacitus Sabbati
 originem aliunde eruit. Saturno enim
 eum honorem ab Hebræis haberi exi-
 stimat: *seu principia religionis, inquit,
 tradentibus Idæis, quos cum Saturno pul-
 sos, & conditores gentis accepimus: seu,
 quod è septem syderibus, queis mortales ve-
 guntur, altissimo orbe, & præcipua poten-
 tia stella Saturni fertur: ac pleraque cœ-
 lestium vim suam & cursum septimos
 per numeros conficiant.* Neque hæc vero
 unus Tacitus dixit. Rabbi Aben Ezra
 recitat sapientis cujusdam argutias,
 qui novem Legis capita totidem cœle-
 stibus orbibus ex adverso locat; &, ne
 septimo die otium existimetur sine

causa indictum, maligna ait esse Satur-
 ni & Martis sydera. quo enim die illa
 dominatum tenent, infeliciter cuncta
 tentari. Ego istum magistrum, quis-
 quis fuit, inter discipulorum cathedras
 plorare jubeo. Nimium ingeniosus
 fuit, ubi nihil opus erat. At nos mino-
 rum gentium homunciones sumus, &
 ad obvia confugimus. Sabbatorum re-
 cta observatio posita fuit in dictorum
 omnium factorumque sanctitate, at-
 que in cultu divino, precibusque. Rab-
 bi Aben Ezra author est, tunc etiam
 oracula fuisse consulta. Sunamitidi
 quidem ait maritus, de Elifæo loquens,
*Quid est, cur eum hodie adeas, cum nec
 calenda sint, nec sabbatum?* Cæterum,
 ne rebus divinis profanæ miscerentur,
 cuncti eo die omittere sueta opera ju-
 bebantur. qui aliter fecisset, capital ad-
 mittebat. Enimvero id docebatur po-
 pulus, haud esse in transcurso sacris
 operandum. Totam sese mens in con-
 templatione ponat necesse est, cum
 Deum, mentem purissimam, colit. Hoc
 nec Pythagoras, nec Numa ignoravit.
 & recte olim in Romanorum sacris à
 præcone solennibus verbis clamatum
 est, *Hoc age.* At Iudæi, quorum mos est
 omnia sanctissima instituta perverte-
 re, multa ad Legis edictum adjecere,
 de

de quibus Moses nihil diffinivit. Itaque sacratissimæ diei celebratio in anxiam superstitionem abiit, & interdum illis exitio fuit. Pergendum nunc ultra est. Sabbati sacrum otium videtur ipsa natura, optima rerum mater, approbavisse, si fidem Plinio habemus, qui in Iudæa rivum quendam ait sabbatis omnibus sicari. Sed ignoscat nobis Plinius. Nunquam hoc credere potui.

— *Sum paulo infirmior, unus*

Multorum. —

Quid tamen Romanum scriptorem deceperit, expediam. Iudæi jam olim somniarunt, reliquas decem tribus Israelitarum captivas detineri prope fluvium, quem ipsi Sambationem appellant. Hunc per totam septimanam adeo rapidis vorticibus ferri ajunt, nemo ut transire possit: at sabbatis quiescere, & pedibus pervium esse: hancque pœnam Israelitis esse positam, ut, quo tempore undarum impetus consistit, sabbati eos veneratio inhibeat, & movere vetet pedem. Ita ad libertatem via illis ante oculos posita est, sed uti pejus crucientur. vident enim eam, & visa ac relicta, intabescunt. Non potuit magis traducere se Plinius, quam cum tam futile Iudæorum commentum arripuit tam avidè. Pictori-

bus poetisque quidlibet audendi pote-
 statem esse, Flaccus dixit. Recte hercle.
 Sed Iudæos addi volo, qui non ex de-
 coro, neque pudenter, sed sola animi
 libidine mentiuntur quæ dissona &
 ridicula sunt, hanc unam ob causam,
 ut mentiantur. Neque movet me,
 quod R. Moses Ben Maimon, quem
 merito laudibus in cælo locavimus,
 fluvium hunc esse Gozan ait. Nos &
 illum delirasse asserimus, & una Iose-
 phum quoque in ordinem redigimus,
 qui in libro *VI I αλώσεως*, in cap. xiii,
 quædam contraria quidem supradictis
 sed tamen æque portentosa refert. Sa-
 ne quidem Plinio non semel sic decipi
 ab aliis contigit. Pleraque enim, quæ
 in eodem capite memorat de fontibus,
 fluviisque, & de aquis, ejusdem le-
 vitatis sunt. Rerum incredibilium at-
 que inusitatarum narrationem in Ju-
 lio Obsequente, non in Plinio, summo
 historiarum scriptore, toleramus. Ra-
 ro solitum modum egreditur natura.
 Miracula creduntur facilius, quam
 fiunt. Sed enimvero tenet plerosque
 amabilis insania, & favet sibi atque
 plaudit imprudens temeritas. Aniles
 ineptias tradimus in vicem accipimus-
 que, non incauti hercle, sed scientes,
 & inter seria. De sabbato diximus plus
 quam

quam satis sit. Cætera persequi, quæ ad decalogum pertinent, non est patientiæ nostræ. Postquam leges duarum tabularum latæ fuerunt, in quibus edictum inerat de sabbato, data est ex hinc Mofi fusior earundem legum interpretatio: addiditque Deus cæremonias ritusque: & quibus victimis sacrisque, ac quo modo coli vellet, populo significavit. Cujus rei causa haud in obscuro est. Non sufficiebat simplex numinis cultus, qui decalogi sanctione jubebatur. Quippe facile se cuncti ad Aegyptiorum idola convertissent. Itaque planè opus fuit rebus multis externis, quæ sensus quoque eorum in recta religione detinerent. Sanè oppidò difficile est mortalibus, Deum invisibilem solo animo colere. Nisi aliquid sit, quod oculi usurpent, nimium hercle citò incautis obrepit non intellecta impietas. Quanquam profectò etiam tum antea, primo seculo, sacrorum extitisse quasdam sanctiones, cæremoniasque, certum est. Nam & animantium mundorum immundorumque discrimen divinitus didicerat Noachus: & idem ille vesci sanguine vetabatur minaci interdictione. Sed lex, quæ à Mose lata est, magis accuratè hæc cuncta suis finibus terminavit. Vtique

tique in capite undecimo Levitici, long-
ga extat numeratio earum animan-
tium, quarum esu tactive pollueren-
tur Hebræi. Multa illic in censu impu-
rorum posita sunt, non naturæ aut ra-
tionis dictamine, sed incertâ numinis
voluntate. Itaque causas earum rerum
exquirere, anceps est; nec ideo asse-
quare. Quis nostrum tam arroganti
fiducia est, uti se posse ea explicare om-
nia existimet, quæ posita vel in ipso-
rum hominum institutis sunt? Olim
Lacedæmonum legibus vetabantur E-
phori statim, ut magistratum inierant,
barbæ alas pascere. & Solonis san-
ctio eum, qui seditionem & motus ci-
vicos quietus spectavisset, ignominia
notabat. Non dubitat Plutarchus,
quin utrumque optimo consilio fa-
ctum ab illis sit; sed tamen, *mens*, in-
quit, *authorum ignoratur*. Et nos igitur
idem in his contingere putemus,
quæ summus legislator Deus *jussit*.
Doceat me quispiam, cur edicto nu-
minis impuræ sint quadrupedes, qua-
rum fissæ ungu læ non sunt? Nam cu-
niculos quidem leporesque inter cibos
habere apud cunctas hercle nationes
fas & jura sinunt. at solis Hebræis
haud licitum est. Quoniam verò etiam
de suis in eodem Levitici capite ex-
tat

tat

ta
pe
ar
lu
o
M
ch
fa
su
tu
ar
in
ag
m
ne
su
be
na
G
Et
ar
Æ
co
na
vi
au
Ze
fib
m
qu
co

tat legis edictum, exspatiandum paulif-
 per nobis est, quærendumque, cur hoc
 animal magis anxie vitaverint semper
 Iudæi, quam cætera omnia, quorum
 odium pariter fugamque lex indixit.
 Memoratu digna sunt, quæ Plutar-
 chus adfert. Suem enim Iudæis haud
 sanè inter res execrabiles haberi, sed
 summo in honore apud eos esse au-
 rumat, quippe quam venerantur ut
 arationis magistram. Id eos primum
 in Agypto didicisse ait. quippe illic
 agros nunquam aratro verti, sed, si-
 mulac Nilus post solitam exundatio-
 nem in alveum se recepit, è vestigio
 sues ab incolis propelli in agros, ut u-
 berem glebam rostro fodiant, & semi-
 na occulant terra. quare vomerè quoq;
 Græcis *ωῖν* dici, originatione optima.
 Et quid mirum, inquit, tam fœdum
 animal à superstitiosa gente coli, cum
 Aegyptii quoque felem, gryphem, cro-
 codilum adorent? Denique, si abomi-
 nantur, scire causam se negat, cur in-
 visissimam bestiarum interficere nemo
 audeat. Nam magos quidem, quibus à
 Zoroastre origo est, nihil pulchrius
 sibi, nihil gloriosius ducere, quam si
 multos occiderint mures aquaticos,
 quos religione quadem ridicule cuncti
 odere. Hæc confutare non magnus est
 labos.

labos. Quæcunque animantia *Ægyptii* coluere, ea tangere manibus nulla religio illos vetuit. Porrum & cape mor-
su frangere, nefas ingens erat. Et Flac-
cus joco se, tanquam de impia cæde,
dixit;

— *Si porrum & cape trucidas.*

Alius quispiam etiam indignatur &
clamat,

*O sanctæ gentes, quibus hæc nascuntur
in hortis*

Numina!

Et tamen hos ipsos deos manibus suis
è terra eximebant, recondebantque in
cellis armariisque ad alios usus vitæ
necessarios. At ludæi porcorum vel so-
lo tactu polluebantur. Quod neuti-
quam ita esset, si superstitionis causa
fuiſſet ex cultu & veneratione. Hinc
porro, cum attingere haud dignaren-
tur, etiam occidere nolebant. Itaque
de nihilo est, quidquid ait Plutarchus.
Neq; pluris æstimari debet, quod Petro-
nius venustissimo epigrammate ludit,

*Iudæus, licet & porcinum numen ado-
ret,*

*Et cœli summas advocet auricu-
las, &c.*

Sunt hæc ex communi Romanorum
errore, in quorum animis hæc opinio
insederat. Simul & nos sententiam
mu-

mutamus, qui Petronii verba sic emendanda censuimus quondam,

— *Et porcinum nomen abhorret.*

Male divinavimus. Quod si tamen ita dixisset, tum vero demum recte dixisset. nunc, quia aliter dixit, hariolatus est. Sed libet nobis, potius erravisse Petronium, quam nos feliciter coniecisse. Enimvero optima ratione tunc permoti, eam comminiscbamur emendationem, quam nunc spernimus. Ita enim res habet. Iudæi ipsum nomen hujus animantis inter res scævās & mali ominis numerant. Quoties enim loquuntur de illo, non nominant illud, sed recepto quodam more, uti malam scævam avertant, patrio sermone דבר אחר ajunt. Romani id feliciter exprimere nequeunt. Nam si dixeris, *Res alia*, verbum quidem verbo reddes; sed sensum dicti non assequeris. At Græce esset, πρὸ γυναι ἀλλόκρον, sane perquam significanter. Cæterum, ob eandem causam etiam in festo paschatis solícite cavent, ne vocem לחם panis, inter loquendum usurpent. Ita enim existimant, piaculum immane cum admisisse, qui per eos dies in causa fuerit, uti alter quisquam de fermento vel leviter cogitet. Sed quid cessamus causam adferre, cur præ cæteris

cæteris animantibus hoc unum figiant Iudæi? Fuit olim populus Iſraeliticus mire obnoxius iis morbis, qui Syros ut plurimum atque Aegyptios infestabant. Vitilignes enim, psoralæque, & tetra ulcera jam olim illis gentibus, velut proprias pestes, adscribere summi medicorum. Hos autem, & similes pene morbos uno nomine complexus Moses est, & lepram vocavit. Porro in suis scabies & immundities, non vitium, sed natura est. Quare ne ad corporum pravam affectionem contagio quoque accederet, aliqua ex esu contactuve, paulo superstitiosius averſati suem sunt, quam aut lex numinis fortasse jusserat, aut positum in gentiũ aliarum institutis erat. Quanquam, qui potuit nimis cautorum hominum videri formido, si quidem nullum vitium æque, ut lepram, execrata lex sit? Referuntur in Levitico severa Dei edicta de lepra non hominum modo, sed vestium quoque & domorum. Cujusmodi autem id vitium in rebus fuerit inanimatis, Syri fortasse & Aegyptii tunc intellexerunt. nos hercle ignoramus. Et Plutarchus quidem, postquam multa super Iudæorum superstitione conjectavit, diversissima pleraque, & quædam contra-

contraria, in hoc uno hallucinatus,
 non est, quod postremo de lepra dixi-
 mus ex illius sententia. Cætera, quæ
 de Baccho, qui fuerit idem cum Ado-
 nide, tum quæ de interfectore ejus
 apro addidit, non sunt nauci. Quem-
 admodum & illud spernimus, quod
 Hebræorum sacris mysteriisque coli
 ipsum illum Bacchum, temulentissi-
 mum numen, existimet. Nam & per-
 festos quosdam dies, inquit, sub taber-
 naculis desident, eaque palmitibus at-
 que ederis inumbrant: & est tempus,
 cum ramos ac thyrsos gestant. Acce-
 dit tubarum clangor, inquit: & sabba-
 ti celebritas, quæ post septimum quem-
 que diem redit, appellationem à Libe-
 ri sacris habet. Sibi enim vox in orgiis
 passim auditur. Tum & sabbatis bi-
 bunt largiter. & Pontifex maximus
 festis diebus cum mitra cothurnisque,
 & hinnuli pelle, ac veste ad talos de-
 missa incedit, pendentque in ora tu-
 nicæ tintinnabula. in sacrificiis quo-
 que æra pulsantur, & mellis usus in il-
 lis nullus est. cumque multa pœnarum
 genera apud illos sint, hæc maxime
 probrosa censetur, cum interdicitur
 damnatis vino. Hæc non unius Plu-
 tarchi, sed aliorum quoque fuit sen-
 tentia, quam improbavit tamen Cor-
 nelius

Q

nelius

nelius Tacitus. Nos eam summatim
 retulimus, non quo confutarem
 operose singula, sed uti palam effec,
 quàm ingeniose pagani Iudaicam tra-
 duxerint religionem. Alia enim ex illis
 omnino falsa sunt. quædam vera, sed in
 deterrimam partem accepta ab homi-
 ne sanè eruditissimo, sed qui causas ig-
 noravit primi cujusque instituti. Cur
 enim aut tabernaculorum festum jus-
 serit celebrari Deus, aut mel & ceram
 arcuerit à sacris suis, aut *κρόδωνας* &
*πόιονες*¹, esse in Pontificis fimbriis
 voluerit, justa ratio fuit, quam Græcus
 scriptor quæsit fortasse, sed assecutus
 non est. Nam quod sabbatis potant
 Iudæi, atque helluantur, vitium ipso-
 rum est, qui labente seculo rem sanctis-
 simam infamavere. atque id crebro in
 sacris voluminibus illi genti expro-
 brant divini vates. Non potuit Iudæos
 magis invisos cunctis facere Plutar-
 chus, quàm cum edita in vulgus hæc
 opinio est, esse eos Bacchi cultores. A-
 pud Titum Livium, cum senatus de-
 crevisset quæstionem de Bacchi sacris,
 Marcus Cato, vir gravissimus, cui ea
 res extra ordinem mandata erat, ad
 popu-

¹ Id est, tintinnabula, & corymbos an-
 teos, qui Punicis malis similes erant.

populum in hæc verba loquitur: Nunquam tantum malum in republica fuit, nec ad plures, nec ad plura pertinens. Quidquid his annis libidine, quidquid fraude, quidquid scelere peccatum est, ex illo uno sacrario scitote ortum esse.

Flavius Iosephus in apolog. adversus Apionem, de Græcis historicis, qui res aliarum gentium scripserunt:

Ἄπιον αὐτοῖς ἔμψα μὴ γνώσκοντες
παλιήτες, τὸ λίαν ἀνεπίμικτον ἔ
ἔγραψεν ψευδῆ, τὸ βέλεσθαι δοκεῖν ἡ
πλείον ἢ ἄλλων ἱστορεῖν.

Q 2

PRO-